

ھۆۋر امان

كۆقارو ھۆۋر امانى
ژماره 2 ساله و 1

كۆقارايوى وەرزىن
سەرو تۆرەو ئىنتەرنىتتېۋۇ بەرمشۇ

لايپەرە	نوسەر	بابەت
2	ھۆۋر امان كام	نەورۆز
3	سەر نوسەر	ئەنفال كەردەم ھۆۋر امانى
3	گۇقارۆ ھۆۋر امانى	دېمانەم ھانەرەنگىنەي
4	سىامەند ھۆۋر امانى	رۆ جىھانى ژەنا
6	كەلسوم ئوسمان پوور	ھەلەبجە
4	سىامەند ھۆۋر امانى	زوانى يەك گرتو يانى چىش؟
7	ئايار عبدللا سادق ئىپار	حكاپەتو بابا ئىسمائىلى
8	سەنگەر ھۆۋر امانى	نازىز ۋە ھارەن
8	ھادى بەھمەنى	جە ھۆۋر امانۆ يەي ئەلمانى
9		تە ماشىئە مېژويى ئەدەبىيات ۋ كۆردى
10		جەژنەم نەورۆزى
11		نامەم دۆسا گۇقارو ھۆۋر امانى

نەورۆز

نە سەر بەندەنان زىد پچان پۆش
 سەداي پچە مار چنور مېن نە گۆش
 سەير سەيرانگەي بەرز سەر شاھۆ
 كەفتەن نە خەيال بۆژانە ۋ شەوبۆ
 چرۆ نە سەر چل پەرچەم ھۆر كەردەن
 سپاي زمبەرىر كىرۆدەي دەردەن
 دو تەپلە ژەرەژ جە لا بناران
 مەژەنۆ نەواي بەزم وياران
 دەسا با ئىمەيچ بىشم بە راوہ
 ئاورىن ھۆر كەرمى بە ۋاتەشكاوہ
 نۆۋرۆز ۋەش كەردەن ھەواي پىرۆزى
 ئۆۋ تۆ پىرۆز بۆ وادەي نۆۋرۆزى

سىامەند ھۆۋر امانى

شاعىرو گۆرانى واچى ھۆۆرامانى نەك ھەر ھۆۆرامانشا لاوناو، بەلكو گۆرانىشا پەي رزگاربيەي ھۆۆرامانى، كەردى بە روحو بەرھەستى و دىفاع كەردەي جە ھۆۆرامانەكەيشا :

سەئىيى گەرياتي وەستىرە دەرە
ياخوام گەرەكا كۆرپەكەيت نە گىريۆ وەرە
چنور بەرزلەنگ بەرئامان جەكو
بەخوا ھەقو وىم مسانو جەتو

ئاسۆ بيارەي

نەفالى كەردەي ھۆۆرامانى

بەلى رژیمو سەدامى فاشستى وراو مەرگو زاولەكا وىش دى. ئا زۆلمە ئانا كەردش وىچىش گرتۆۆ، ھۆۆرامانىچ ئاوەدان بىۆۆ و ھۆۆرامىيەكەيچ فرىشا گىلئوہ. گۆقارو ھۆۆرامانى

ھۆۆرامانو ئى دىمى، واچمى باشورو كوردستانى، پىسە ناوچەكا تەر و ئابەشەو كوردستانى كۆت وەر و شالاوہو ئەنفالو رژیمو سەدامى. دماي رىكەوتننامە سىاوەكەو 1975 ى و ھەرس ئاردەي شورش و كوردى. ، برىاردىا فرەو ئا دەگا و ئاواييا چۆلى كرىا كە ئىنى سەرو سنورو ئىراق-ئىرانىيو بە قولايى پەنج كىلومەترا. ھەريسە ھۆۆرامان يەكەم ناوچەن كە كۆتەن وەر ئەنفالى. سالە و 1976 حوكمەتو ئىراقى، پىلان وىش دەست پەنەكەرد و بىجگە بيارى و تەوئى، گردو ھۆۆرامانو ئىدىمىش وىران كەرد.

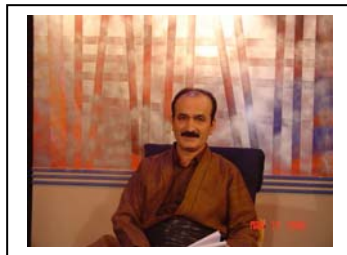
**دىمانەو گۆقارو ھۆۆرامانى
چەنى بەرنامەو ھانەرەنگىنەي**

2005/2/17 سەرپەرشتو گۆقارو ھۆۆرامانى،
دىمانئوہش چەنى كاك سامان نەقشبەندى و ئازاد
نەقشبەندى ساز كەرد.

ویرم مئى كە خەلكو ھۆۆرامانى تەمام خالاش چەنە شىئوىا و رۆزگاراش خرابىا. سوپاو سەدامى نا ناوچەشە كەرد محرم و ھەركەس چا گىريئى كوشىئى. نەمەنەو ناوچەو ھۆۆرامانى، گۆرەتر زىانو ئابورىش باونا بە ھۆۆرامىيەكا و كلتورەكەش شىئوى. سەربارو گردو ئانەيە خەلك پەنگىانە ئوردوگاكا و پىسەي زىندانىش پەنە ئاما. ئاخى خەلكىو كە پەروردە كوئىسانىا، چكو تاوۆ گەرماو شارەزورىنە ھۆركەرو. خەلكىو كە بە بوہ وگۆرالا و بە ھەواو فىنكو كۆسارانى ئامابۆرە و ھەرواەو دالانىش واردىيو، چەنى رازى بو بە ئاويوئ كە كەوتەوى گرىنئىنە.

كاك ئازاد

نەقشبەندى، كە
بەرنامەو
تەلەفىزىونى
ھانەرەنگىنەي
پىشكەش كەرو،
واتش:

من كە بەكەم جار ئەژنەيم، كە گۆقاروہ بەزاراە و ھۆۆرامى بەرمشو، فرە دلم وەشبيى و ھەستەم كەرد كە دماي 70 تا 80 سالى، زمانو ھۆۆرامى، دىسان زىنەن و كارش پەنەكرىو.

ئىمەو گەل و كوردى ئىنابمى چىرو فشارۆ نەتەوہكا تەرىنە، ھۆۆرامىچ فرەتەر. ھەنگامەو نويسەي بە زمانۆ ھۆۆرامى، زمانۆ كوردى دەولەمەن كەرو.

من ماچو ئشيا لايەنىوہ دەسەلاتدار ئى كارەشە كەردى، بەتايەتى جە كوردستانو باشورى، كە ئارۆ نىمچە ئازادىي ھەن، نەك كەسانئوہ كە تواناشا دياربيەن و كەما. كارى پىسە گەورە ئاسان نىا. لايەنە كوردىيەكى كەمتەر خەمى دەر ھەقەو زوانو ھۆۆرامى كەرا، كە ئى زوانەشا فەرامۆش كەردەن، چونكى ھەزارەھا، پى زوانەيە قسى كەرا و زوانو ئاويستاي بە ھۆۆرامى نويسريان.

من دىسان دەس وشى جە كاك ئاسۆ و كاك سىامەند ھۆۆرامى كەرو، كە ھەنگامىوہ پىرۆزەي چىنئىشا نىنە.

باسكەردى و وىرانى ھۆۆرامانى دراسئوى فراوانش گەرەكا، چونكە جىاوازي ھۆۆرامانى چەنى ناوچەكا كوردستانى ئانەن، كە ھۆۆرامان خاوەنو ئابورىئوى سەر بەخۆ و وىش بيەن، ھۆۆرامىيەكى خەلكىوى ھەرمەن كەرى و بەرھەم ھىنەرى و چالاكىنى.

ھۆۆرامىيەكى پىسە خەلكو كوردى، بى پىشتىوانى بىنى، تەنيا بە گۆرانىي تاواشا تەعبىرو ئازارەكاشا كەرا. گۆرانى واچەكىما پىسە كاك ئۆسمەن كىمەيى و ھەمەحسئىن و.. ھند تاواشا بە جوانترىن شىوہ ھۆۆرامانى لاوناوہ:

ھەلەبجە و خورمال گۆلپ و گەچىنە
كەس كۆشش نەكۆتەن كۆسى ئەچىنە

دىم بەنو پەلكى مات و غەمگىنا
سەرچەمەو زەلمى مەزارى شىنا

نابەرانبەری ژەن و پیاوی بەرز کرێووە. چا و مەختۆو تا بە ئارو و مەزەمو ژەنا جە برێو یانگینە و چانیشا جە رۆ ئاوانە رفرۆرمی فریش بە ویشوو دیننی و مەزە خاستەرنە. بەلام جە فرەو یانگاتەر و دنیای و چانیشا خاوەرمیانەنە و مەزە هەر فرە دما کوۆ تانننە. سائیتو هۆججەت ئامانی پی جۆرە دەنگو ویش و زو پالو دەنگو ئا ئینسانا کە پەبی لا بەردەبی گرد جۆرە نابەرانبەرییوی و چانیشا نابەرانبەری ژەن و پیاوی خەبات کەرا و ئی رۆیە پیرۆز کەرۆ.

سائیتو هۆججەت ئامانی
20050225

ئافیشیو کە ئینا چی لاپەرەنە هەنو سالەو 1914 هەو ئالمانیا

زوانی یەک گرتو یانی چیش؟

یەکیەتی، یەکیەتی، یەک گرتو ... هەمیشە کۆمەڵبوو چی کەلیما ئیننی سەر و زوانو قسەکەر و کۆردیوۆ. رۆشنویر و کۆردی زوۆون وەرەمو یۆ بیەیی و یۆ گرتەیی وینۆ. مەملەکەتیوی دیاری و یۆ گرتە تاکە زوانی یۆگرتە و ... ئی کەلیمی ویشا جە ویشانە خرابی نیەنی. شایەد ئینە پێسە پتانسینلیوی یا ئارەزووی لا مەردەمو کۆردیوۆ بۆ بەلام گرد ئامار و دیاردیو ئانەییە مەردەمو کە مەملەن پاسە نیا کە یۆ ماچۆش و یۆ مژنەموۆش. ئینە کە هیچ ویش نیا، فرەو و مەختایچ شەخەش بۆ بایسو ئەو شاریای رەگ و ریشەو، هۆ نەبیەکەیش.

چۆنیو کە مەن گەرەکما چینە باروش باسش کەرۆ، ماننی مۆختەمەلی زوانی یۆگرتەیی کۆردیەنی، تا بزانی کامە ماناش مەتاوۆ مانای زەمینە پێدا کەرۆ.

یۆ گرتەیی بە ماناو زوانی هەمەگیری!

پی مانا یانی ئانە کەزوانیو هەن و گرد کۆردیو میاوشەنە و قسینش پەنە کەرۆ، بە ئاشکرا پبویو کە چامەنیا و نیا.

ئانە کە هەن و دیاریا، بیەیی چنە زوانان جە کۆردستانەنە. کە دیاریی دلئ ئانیشا(کرماتج، سۆران، هۆججەت و زازا)نی.

یۆ گرتەیی بە ماناو وەش بیەیی زوانیو تازەیی! یانی جە نەتیجەو کۆنتاکتو ئی زوانا زوانیو تازە پێدا بۆ.

جە بارەو هەل و مەرج و پێدا بیەیی و پڕۆسەو وەش بیەیی زوانیو تازەیی، زوان شناسی پی جۆرە باس کەرۆ:

1- وەش بیەیی زوانی پیدینگیی یا زوانو کۆنتاکتی - وەختیو چنە گروپی جە مەردەمی کە بە زوانی ئەدایی جیا جیاوە بیاوا بە هەنترینی و جە زوانو هەنترینی نەیاوانە و گەرەکشا بۆ گرتو پێومنی چەنی یۆترینی کەرەو، بە ناچار بەینو ویشانە زوانیو خام وەش کەرا کە جە زوان شناسیەنە بە زوانو کۆنتاکتی یا پیدینگیی نامی

کاک سامان

نەقشبەندیچ پێسە باسو
گۆقار هۆججەت ئامانی کەرۆ:

مەن فرە وەشخالی بیانی کە یەکەم ژمارەو گۆقارو هۆججەت ئامانی دی. ماویووە دوورە کە بە زوان هۆججەت ئامانی کەس

نەنویسەنش، بیجگە چن کەسیووە شیعری یان باسیووە کورت.

مەن ئی پێشنیارم هەنی پەبی گۆقار مەکیتا:-

- هیودار مەتاوودی بە بەردەوامی درێژەش پەنە دەیدی.

- نووسەری تەری بەیانە مەیان و هەمکارینا کەرا.

- دمارو تادی چا پشکەردی، چونکە فرەو کەسا هەلا خاوەن ئیتەرنیتی نیەنی.

- بەشیووە گۆقار مەکیتا تەرخان کەردی پەبی گۆرانی

واچا، شاعیرا. نووسەرا و نامەو وانەرا گۆقار

هۆججەت ئامانی.

هەردویشا کاک نازاد نەقشبەندی، کاک سامان

نەقشبەندی، کە بەرنامە و هانەرەنگینەیی بەرا راو، نامادەیی ویشا نیشاندای پەبی گرد یارمەتیووە کە گۆقارو هۆججەت ئامانی، دمارو نە پبویسنا.

نیمە بە نامی گۆقار هۆججەت ئامانیو، ستایشا کەرمی و

نومیدەوارینمی، کارو تەلەفیزیونی هانەرەنگینەیی، سەرکەوتویا.

ناسۆ بیارەیی

گۆقارو هۆججەت ئامانی

نەلمان

هەشتو ماریی رۆ

جەهاننی ژەنی پیرۆز بۆ

ئی رۆه کە ئارو جە دنیانە وەرەو لا جەژنە گیریو، یونن تەوسیش کەرۆ و بزوتنەو فییمینستی جە ویش مزانوش، یاد ئاوەرو

رەنج و خەباتو ژەنە سوسیالیستا قەرنی ویرەدی پەبی رەهایی جە رەگ و پەیا نیزی سەرمایدارین.

یۆ چا چیرە خەبات کارە دیاریا کلارا زیتکین مە کە یۆ جە رابەرا حزبو سوسیالیستی و دما تەریچ کۆمونیستی و مەختو ئالمانی بی. جە سالەو 1910 جە کۆنفرانسو

ئینترناسیونالیستی ژەنا جە کۆپنھاگەنە پێشنیارو دیاری کەردەیی ئی رۆیە پێسە رۆ ژەنی کەرۆ تا گرد سالیو چا

رۆمە پەرچەمەو دژایەتی چەنی نیزی سەرمایداری پێسە سەرچەمەو نابەرانبەریا کۆمەلایەتی و چانیشا

فاریشۆز، دەی ئیتر عەلاقیشووس سەرو زوانە ئوموئەنەکیۆۆ مەمەنۆ. گراماتیکەکیچ ھەر پاسە.

ئیمە ئەگەر جە تەجربەو وێچماو پەیش بلمی بە ئاسانی پەیمما بەر گنۆ کە ئیمە زوانە کۆردیەکا پێسە وئشا فیرئ بیمی و تیکەلئیشا مەکەرمئ. کەسی کۆرد ھەن کە فرەتەر زوانە کۆردیەکا مزانۆ کە چی نەتەنیا جە قسە کەردە چیەنی یۆتەرینە تیکەلئیشا مەکەرمۆ، بەلکە جە زێھنو وێچشەنە ئا کاربە مەکەرمۆ. جە مەنتەقەر پاوہینە فرەو ومختا جافئ و ھۆورامیئ رو بە رو ھەنترینی و چەنی یۆی ھەر بە زوانو وئشا قسئ کەرا و ھەردوہ لایچ بە تەمامی و بی گرفت میاوانە ھەنترینی.

خانوادئ فرئ ھەنئ کە دوہ زوانینئ، یانئ ناتەکەیی زوانیوش ھەن و ئەداکئ زوانیوتەر، کەچی زارۆلەکیئشا زوانەکا تیکەلئ مەکەرا، بەلکە رو بە ھەرکەستیوی بە زوانو وئشا قسئ کەرا. فیر بیەیی زوانیوی ھەر پێسە وئشا وئشا ھەنتەرئ.

یۆ گرتە بە ماناو ئانەبە کە زوانیو بۆ کە گردما بتاومی بیاموئیشەنە و قسئیش پەنە کەرمئ.

ئینەچە کەرمۆ بە باسیوتەر و ماناو تیکەل کەردەیی و یۆ گرتەیی زوانا مەگێرۆ وئ. پەیی نمونەیی زوانی ئینگلیسی ئارۆ خەریکا بای بۆ بە زوانی دنیایی و دنیایی گێرۆرە، بەلام ھەر یاگیو ملۆ ھەر ئینگلیسیا و چەنی ھیچ زوانیوی شەریکی مەکەرمۆ و تیکەل مەبۆ. ھەر پاسەچە خاسا، ئەندا ئەگەر بە پێچەوانەو ئانەبە بۆ، دەرەمو دنیایی بیەیی مەورۆ. زوانی ئینگلیسی مەکەرمۆ ئورویانە چۆیو بۆ و ئاسیا و ئافریقانە چۆیوتەر. ئینگلیسی مشیو گرد یاگیوۆۆ ھەر ئینگلیسی بۆ تا مەردمو گرد یاگیوی بتاوو بیاوۆشەنە و بە کارش بارۆ. فیر بیەیی ئینگلیسیچ پاسە کە ھەن ئاسانتەرئ.

ئەگەرچ مەنزور جە یۆ گرتەیی ستانداردیزە کەردەیا، ئادیچ ئەیزەن کەرمۆ بە چۆیوتەر. پەیی ئانەبە زوانیو یا دیالکتیو جە زوانیوی گێرۆ و ئاموزش مدیو، و یا پێسە ستانداردی پەرش پەنە مدیو و عەلاقیشووش نیا بە تیکەل کەردەمیۆ. پێسە زوانی فارسی جە ئێرانەنە، ئانە کە مەدرەسەکانە ھەن سەراسەریا و ستانداردا و چەنی باقی لەھجەکا فارسی، پێسە تارانئ و ئەسفەھانی و ... فرەقش ھەن و شەریکی ھیچ زوانیوتەرچ مەکەرمۆ.

جا ئینسان ھەرچی فرەتەر چی مەسەلئ ورد بۆوہ خاستەر پەیش بەر گنۆ کە مەسەلئ زوانی بۆ گرتەیی، پا مانا کە زوانەکئ تیکەلئ با و جە تیکەلئیشا زوانیو وئشا بۆ، کە گرد کۆردیو بیاوۆشەنە فرەتەر خەیاالا و مانای زەمینیە پێدا مەکەرمۆ.

ئئ خەیاالو تیکەل کەردەییە، دلئ ئەدیبا و رۆشنویرا کۆردیەنە بیەن و یۆ جە ئەدەبیاتو کۆردیەنە میاوش پەنە و جە کۆردستانو بەشمو عێراقچەنە تا رادیو ھەرمانەش پەیی کریا، کەچی بێجگە جە سەر وەنە تیک دای راش ئۆو یاگیو نەبەردە.

ئیسە کە پێئ زوانی یەک گرتوی ھیچ یاگیوۆۆ مەیاوارە زەمین، ئەی تەکلپو مەردمو کۆردستانئ چی رابتنە مشیو چیش بۆ؟

ئیمە کریو کاریو کەرمئ کە بیاموئینە زوانە کۆردیەکا و نیازما بە زوانیوی تازەیی نەبۆ. ئەگەر زوانە کۆردیەکئ،

بریو. پیدینگ جە کۆرتۆۆ کەردەیی کەلیمما، گراماتیک و سیستەمی دەنگیەنە وئشا مەمانۆ. ئئ زوانە خاما و نەگەسان و ھەلای نەبیەن بە زوانی ئەدایی کەسی.

2 - زوانی کریۆل - تارپو کلاسیکو کریۆلی پێسەنە: کریۆل زوانیو کە جە پیدینگۆۆ زیان بەلام بۆنەو ئانەبۆۆ کە بیەن بە زوانی ئەدایی پەیی ئانیشا کە بە کارش مارا جە پیدینگۆ جیا کریۆوہ. چینگە زوانەکە بە گرد باریومەرە وئشا تەکامل مدۆ* 1.

ئئ وەزعیەتە دیارا کۆردستانەنە نمئ وەرۆو، چون ئیمە چۆیو جە زوانو ھەنترینی ھەر مزانمئ و بە ھەر حال بە ئۆوئو جئ بە چیش کەرمئ. ئەگەر بە زوانە کۆردیەکا نەکریا دەس پەیی زوانا تەری بەرمئ. بەینو مەردمو کۆردستانەنە زوانی کۆنتاکتی وئشا مەبۆ کە چامای گرسۆ و بۆ بە زوانیوی تازە.

یەک گرتو بە ماناو تیکەل کەردەیی زوانەکا!

مەسەلەن دەر سەدیو چیدی و دەرەمدیو چەوی. ئئ ئەندانە گرتەیی ئەگەرچ کریو مشیو ھەر فرە سەخت بۆ.

با بزانی زوان شناسی چی بارۆو چیش ماچۆ؟ ئوستون داھل (پروفیسور زوانشناسی) باس کەرمۆ و ماچۆ: " فرەو ومختا باسو زوانی تیکەلئ کریو، ئەگەر پا مانا بۆ کە چۆیو جە زوانیوی دلئ زوانیوتەرینە بۆ، کریو واچی گردو زوانا زوانی تیکەلئینئ. بەلام پێسە وئشا بیەیی زوانی تیکەلئ یانئ ئانە کە جە زوانە بێگانا جە ھەنترینی زوانیوی تیکەل وئشا بۆ، چی ساللا دەمیوۆ ئیشارە بە زوانیو بە نامئ زوانو < میچیف > جە بەینو کانادای و ئامریکایەنە کریو، کە زوانو چنە سەد ھەزارو ئومو کۆوتا رواجیە فرانسەیییا و ژەنە بومیان کە زوانی ئالگۆنکینسکی (کری)شا بیەن. ئئ زوانی بەش کەردەییو سەیرشا ھەن. کە بە کۆرتی کەرمۆ پانەبە کە فەلەکئ جە کریوۆ مەیا و نامەکئ جە فرانسەییوۆ. و ئینەچە پێوہنی تاییەنئیش بە ساختمانو ئا زوانوہ ھەن. ئەندا فرەو مۆحەقیقا زوانی ئینئ سەرو ئئ باومەرە کە زوانی تیکەل وئشا نیا و دەلایلەچشا پەیی ئینەبە ئانینە کە جە بەشی فرەو حالەتانە و نسیبەن ھەر فرە ئاسان یۆ مئاوو ھەستیوی مەرکەزی وئشا کە تەنیا جە یەک یاگیو ئامان (ئا ھەستە جە مەرکەزو ھەمارو کەلیمما. ئاسایی تەرین کەلیمما جە زوانی گفئ و گۆنە - و گراماتیکەنە پیک مئ) " * 2.

ئا ھەل و مەرچە کە زوانی تیکەل مەچیفیش چەنە وئشا بیەن تاییەتیا و فرە دورا جە ھەل و مەرچییو کە جە کۆردستانەنە ھەن و زوانە کۆردیەکا مەگێرۆوہ.

زوان عێبارەتا جە سیستەمی دەنگی، کەلیمئ و گراماتیک. شايد کریو گردو کەلیمما زوانیوی فاریوۆ پەیی دلئ زوانیوتەری، (ئادیچ ئەگەر فاریای ماناکاشا مەسەلئ وئشا نەکەرمۆ و ئارۆ چی بابەتۆۆ زوانە کۆردیەکئ تا رادیوی فرە تیکەلئینئ)، بەلام ئەی یۆ سیستەمە دەنگیەکەیی و گراماتیکەکەیی چیش پەنە کەرمۆ؟ ئەگەر سیستەمە دەنگیەکەیی چون وئشا فاریوۆ، دەی مشیو سیستەمی دەنگی ئۆو لای فاری، ئەگەر فاریش و

لانى كەم ديار يەكئشا بە رەسميەت بشناسيا و ھەرمانەشا پەي كرىۋ و بە كار بەيا، ئاندە مەبەرۆ كە مەردمو كۆردستانى گىرد ياكىوۆۆ بە ئاسانى مياوۆشانە.

چى بابەتۆۆ تەجرۆبى خاسى ھەنى. پەي نمونەي تەجرۆبە سويسى كە يەرى زوانى رەسميئش جە تەختە مەملەكەتتەپنە ھەنى و زوانىوى رەسميچش جە تەختە مەنتەقەپنە. جە سوئدەنە بىجگە جە سوئدى پەنج زوانى تەرىچ رەسميەتسا ھەن. ھەر پاسە ئەساسنامە شۆراو ئۆروپاي سەرو ئەقەليەتا زوانى خراب نيا. تەنيا تەمەدۆنو غەربى نيا كە بەرخۆردى نەبەتەن مناسبش كەردەن پى مەسلئ بەلكو ياكاتەرو دنياچۆۆ بەرخۆردى ژىرانە كرىان.

كرىۋ مەردمو كۆردستانى بە ئەوە ئاستەي و بە رەسميەت ئەشناساي زوانە ديار يەكا، زوانىوى بەين زوانى، بە ھۆر چنپەي ئازاد ھۆر چنۆ و پەرش پەنە دۆ و ناموزشش دۆ تا گىردو مەردمو كۆردستانى بياوۆشانە. ئى زوانە كرىۋ بۆ جە زوانە كۆرد يەكا و يا ديالكنتيوشا بۆ. يا زوانتەر بۆ، مەسلەن ئىنگلىسى. ھۆر چنپەي زوانى ئىنگلىسى پئسە زوانىوى رەسمى جە كۆردستانەنە، فرە گىرقتى ئارۆى و سەوايما پەي كەروۆە و ئاندەبىچ سەخت نيا كە مەرمانۆ.

ئانا وينمى ھەر چى قەرننپە فرەو مەملەكەتا ئافرىقاي شۆنەو بەر نامايشا چىرۆ دەسەلاتو كۆلۇنيالىزمو ئىنگلىسىنە، زوانى ئىنگلىسىشا پئسە زوانى رەسمى و زوانى بەينى ھۆر چنپەن (نزىك بە 20 مەملەكەتە ئەفرىقاي ئارۆ زوانى ئىنگلىسى زوانى رەسمى و يا بۆ جە زوانە رەسميەكاشانە)*3.

جا بە وەر مەچەم گىرتەو گىردو ئىبنشاسخاس ئانەنە كە رۆشنىوىرى كۆرد، جىبى دل وەش بىەي بە ئى وەر مە، بە دى ناماو بۆ گىرتەي زوانا، چەنى واقەي بۆ و زوانە كۆرد يەكا ھەر پاسە كە ھەنى قەبول كەروۆ و بە كارشا بارۆ و پەي زوانى ھەمە گىرى فكريوتەر كەروۆە.

سىامەند ھۆورامى

27-08-2004

سەرچەمى:

Östen Dahl, språkets enhet och mångfald - 1

2 - ھەمان سەرچەمە

<http://www.african.gu.se> - 3

كەلسوم نوسمانپور

سەختى . ھەياس ماچۆ: وەشلەى ئىسە سردىۋە بىيى سەركۆۋىتىنىمى و لوتىنىمى سەر. كابرا تورە بۆ ئۆۋ ھەياسى و ماچۆ: كابرا مەگەر تۆ شىتەنى؟ يانئ چىش؟ ئىنە كەشا و سردى يانئ چىش؟. ئەلبەت مەخسەدو ھەياسى چا قسىنە ئەۋە دەنگ ئاردەى كابراى بۆ، تا راکئ دەمو قساۋە بەرا سەر. بەلام كابرا خرابىش مياۋونە. كۇچىوتەر را برا، ئاۋىۋە مئى سەرۋ رىشا. ھەياس ماچۆ: ئەگەر ئىسە پردىۋە بىيى نىيىنمىش سەرۋ ئى ئاۋى و پىرىنىمىۋە و كلاسەكىما تەرىئ نەبىنى. كابرا بە تەمامى جە قسا كۆ. لا دەگىنە پەرسۆ ھەياسى: كۆگە مى؟

ھەياس جواب مدۆۋە: تۆ نەبى مزگى. ئەلبەت مەخسەدو ھەياسى ئانە بىيەن ، ئەگەر تۆ خۆلكەم نەكەرى و نەبەرىمۆۋ يانەۋ وىتا، ملو يانەۋ خۇداى، يانئ مزگى.

كابرا ملۆۋە يانە و لا خىزانەكەيشۆۋ گىلنۆۋە و ماچۆ: ئەى ھاۋار، ئارۆ رانە توشو كابرىيوى شىتى بىاۋ پىسە و پاسشە وات.

كابرا دوى كىناچىش با. كىناچە گۆۋرەكىش رۋە كەرۋنە تاتەيش و ماچۆ: تاتە نا كابرا شىت نىا، بەلكو كابرىيوى عاقل و دنيا دىيەن. كىناچەكئ مەخسەدو قسەكا ھەياسى مياۋونە تاتەيش. تاتەش ماچۆ: راس ماچى رۆلە، نا دەى نانش پەى حازر كەردئ و پەيش بەردئ مزگى. كىناچئ كابراى دوانزە ھىلئ گرىيئ و كاسىۋ ماسى خاس چەنى نانى وزۇنە تۆشەبەرىۋە و بە والە گۆلانەكىشەرە پا دىرۆۋ كىانوش پەى مزگى و پەى ھەياسى.

ۋەمختىۋ كىناچە گۆلانەكئ گىلۆۋە يانە والە گۆۋرەكىش پەرسۆش چە: ھەياسى ھىچش نەۋات؟

كىناچەكئ جواب مدۆۋە و ماچۆ: بەلئ ، واتش" چى سالەۋ شىمە يانزە مانگىنە و مانگەكىچتا كەچەنە؟"

كىناچە گۆۋرەكئ ھەم دىسان مەخسەدو ھەياسى پەى تاتەيش باس كەرۋە. مەگىرە والە گۆلانەكىش رانە بۆ جە ھىلەكاش چنى كۇچىۋ جە ماسەكەى و اردە بۆ.

كىناچەكئ ماچۆ: تاتە نا كابرا كابرىيوى ژىرا. تاتەش كىانۆ شۆنەۋ ھەياسى. ھەياس مئى يانە و گنا قسى.

ھەياس و كىناچئ كابراى عاشقى يۆترى با. ھەياس دەما ئاشكرا كەردەى وئش. كىناچئ كابراى داۋا كەرۆ و مارەش كەرۆ. دما ماۋىۋى گىلۆۋە پەى لا سلتان مەحمودى و ماچۆ: گۆۋرەم ژەنىۋەى عالە و ئەسل زادئ و ژىرەم ناردىنە.

كە سلتان چنى ژەنى ئەژناسىيى پىدا كەرۆ گەرەكش بۆ پاكى و بئ گەردى و ۋەشەبىسى نادئ تاقى كەرۋە. پا بۆنۆۋ رويوشا ھەياسى بە مامورى كىانۆ پەى شارىوتەرى و وىچش رۆى دەماتەرملۆ پەى لا ژەنەۋ ھەياسى و ماچۆ: حەزم كەر سەرتا ۋەنە دەۋ. ژەنەۋ ھەياسى خىر ئامايىۋو گەرمو پادشاي كەرۆ و خۆلكەۋ پادشاي كەرۆ تا بلۆ يانە. شۆنەۋ قسەۋ باسنىۋىرە سلتان ماچۆ: من حەزم جە تۆ كەردەن. ژەنەۋ ھەياسى ژىرە و دامەن پاكە بۆ، مەسەلەكئ فارۆ بە نان و اردەى و ماچۆ: قۇربان ئىسە ۋەختو نان و اردەيا حەز كەرۋ رازىيى بىدئ و يانەۋ ئىمە نان بۋەردئ ئىجا چامى جوابو جەنايىتا مدەۋۆ. سلتان رازى بۆ و ژەنى ملۆ و چۋار ھىلئ

رۆژە ھەلاتى

ئايار عەبدوللا سادق

ھىكايەتو بابا ئىسمايلى

بابا ئىسمايلى، حاجى سادات ئىسمايلى مەلا بەكر و مىرزالو تەۋىلئ، تاتەۋ ئەدىيىمە، ساللا 1970 تا 1980 چنى ئى ھەكايەتە بابا ئىسمايلىيە جە ملىكە ۋەشەكەشانە جە دەرۆۋر، شەۋانى ۋەرمما گنى پۆرە. گىردو ھەكايەتەكاش دەرسئ عالئ ژىۋاى بىنئ كە دەما و دەم جە بىنەمالەكەشەنە و دەمو پىا خاسا نا ۋەمختەيۋۆ ھۆرش گرتئ بىنئ.

زەمانو و سلتان مەحمودى ھەياس ۋەزىرو دەسى راسو سلتان مەحمودى بۆ. رويۋو جە رۋا سلتان مەحمود كىانوش تا ھامسەرىۋەى خاسە بىزۆۋە پەى وئش . ھەياس ملۆ رۋەۋ ناۋچىۋو ئا ۋەلاتىيە. رانە توشو كابرىيوى مئى. ھەياس وئش وزۇنە ۋەزەنۋە كە گوايا را مەزانئو!. كابرايچ مەژناسۆش و مەزانئو كە ئىنە ۋەزىرو سلتان مەحمودى. ملا و مياۋا سەرۆۋكويابىۋى فرە

گۆران ھاوارەن، گۆران ھاوارەن!
ئىنە يەكارەن، گۆران ھاوارەن

گۆرانسانا، كوون(دېنەمەر)ش
نەسەپتا پىرچيان، جە پەشت و وەرەش

زىوان پىرۆز، (يارسان و زەردەشت)
پەنەش نويسيايى(سەرئەنجامو يەشت)

ھەزارو دوسەد، شاعىرو زانا
پىسە(مەحرۇمو بالۇلو خان)

(مەلا و مەژخان)، گۆران گم كەردەن
(سەيدى ھۆۋرامى) ھارەش شەق بەردەن!

(پىر) مەوئىتو، ماریفەتەكەش
(شىخ) مەزانتو جەكۆن گلكۆكەش!

(مەلاو رەنجوورى)، عىل مەشناسو
زەنگەنەو باجەلان، ومختەن تاوئو!

(جانەمەرى) ھەم نەمەش كۆتەنۆ
(مەعدوم) يادو دۆس، وىرش شىنەنۆ!

سوپاسىو كەردى، كە ھەن ھۆۋرامان
مۇزەخانەكەو كولتور و گۆران

(بەھمەنى) پۆكى، يەن خەمتا وەرۆ
چاپچ چوراسەدەي تەرز، زوان بركەرۆ

سەنگەر ھۆۋرامى/
ھۆلەند

ئازىز و ھارەن

ئازىز بەمن چىش ئارۆ و ھارەن
كە روى رۆشەنم جە لا شەوگارەن

بەرزو ئا كە لا شانۆ پاسارەن
ھانە بەھانەش ھەوارەھەوارەن

لۆ قۇزاخىنە، چىر بىەن جە لاسە
ھامساش چنورا، بۆژانەن ياسە

تىكەلاو دەنگو وەرەوئى بەقا
دەسا و دەس تەنگى تەقا

گرىنۆ و دماي گرىنايشا يۇشا سور و يۇشا زەرد و يۇچا
بە سىاو رەنگ كەرۆ و يۇچىشا ھەر بە چەرمەيى
مازۆو. دماي تەمامناي نانى ژنەكئ پەرسۆ سلتانى:
قۇربان نا ھىلى كە و اردىئا كامشا نامش و شتەر بئ?
سلتان جواب مدۆو و ماچۆ: ژنەكئ تو چىش ماچى?
يانئ چىش؟ ھىلە ھەر ھىلەن.

ژنەكئچ ماچۆ: دەي گۆۋرەم ژنەچ ھەر ژنەنە، من
ژنەمى برادەريو تونا كە وەزىرىچتا.

سلتان راسى بە ژنەمى ھەياسى ماچۆ و ملۆو پەي
قەسرەو وئش. شۆنەو ماوئوپەرە ھەياس گىلۆو و
گەرەكش بۆ بلۆو يانە كە چى مدىو شىرىو ئىنا وەرەو
بەرەكەيشانە و راش مەدۆ بلۆ دلئ. مەجبور بۆ چىد رۆيو
بلۆ يانەو برادەريوئش.

ومختىو سلتان ھەوالو ئەو گىلاي ھەياسى مژنەو، كيانۆ
شۆنىش، كە مئى وەرۆ سلتان ماچۆ: ھەياس خەبەرم
ھەن ئىنە چىد رۆين نامانىوۆ چى نامانى ھەوالو
مامورىتەكەم پەي بارىوۆ و چى نەلانىوۆ يانە؟ ھەياس
داستانو شىرو وەرەو بەرەكەشا پەي سلتانى گىلۆو.
سلتانىچ ماچۆ: ھەياس ئىنە حالش و ئىنە مەسەلئش،
ئافەرىن پەي وئت و ژمنئ!

پاسە بابا ئىسمائىل، يادش بە خىئىر، وچئ: منىچ ئامانىو
و ھىچشا نەدانئ.

فەرەنسا

كتىبى نو

جە ھۆۋرامانى پەي ئالمانى

مامۇسا ھادى بەھمەنى تازەتەرىن بەر ھەمو وئش بەنامئ
جە ھۆۋرامانۆو پەي ئالمانى وست وەرەو دەسو وانەرا.
ئى بەر ھەمە تازە 150 لاپەرىش گرتەن وئ.

كتىبەكە سەرگوزەشتەو مامۇسا ھادى بەھمەنى وئشا، بە
ماومو وئس ساللا ژيوئش پئسە پەنا بەرى جە وەلاتو
ئالمانىنە.

كتىبەكە دارا، پەخشانا، پەندا، شىعرا و نوكتا ناوچە و
ھۆۋرامانىا.

ئى شىعەرەو (گۆران ھاوارەن) يىشە كە ئىنا كىتتەكەنە،
دىبارىە كەردىنە بە گۆفارۆ ھۆۋرامانى:

كۆردەكا جە سەدەو حەوت و میلادی و
 دمایچیش بیەن . حاکمی ئەمیرنشینەکی
 پیسە "ئەدەلان" ی که جە نیمە و سەدە و
 دوانزە یو تا قەرنو هەجدە (میلادی)
 حاکمی بەشی گۆرە جە خاک و
 کۆردستانی بیینی و زوانی گۆرانی شا
 پیسە زوانی رەسمی و ئیداری و دەسەلات
 ویشا هۆرچنی . جە راسیە نە گیرە فرە دور
 نهبو ئە گە ر واچمی که هەر پا بۆنۆ جە
 ئەدەبیاتو فەرھەنگ و کۆردینە کەلیمی
 "گۆرانی" بە ماناو ئاوازو و شیعر واتە
 ئەدەبی بە کار لوان و ملۆ . نەتیجە و ئا
 چیوہیە کە سەرۆ واتما یاگی سەرە سر
 مەنە ی نیا کە کۆنترین و قەدیمترین
 ئاساری ئەدەبی کۆردی بە شیوہ زوانو
 گۆرانی و هۆرامین . پی نمونە و ئی ئاسارا
 "کلام" ئایینی یارسانی جە شیوہ زوانو
 گۆرانی قەدیمی و شیعرە کاو بابا تاهیری
 هەمەدانى جە شیوہ و لەکی جە سەدە و
 دە و میلادی ؛ ؛ کە ئینە ویشا پیسە
 گەنجینوہ قەدیمی جە ئەدەبیاتو نویسایو
 کوردستانی و بە زوانی کۆردین . بری جە
 دەس نویسە کاو بابا تاهیری تا ئارۆ جە موزە
 و شارو فونیه و ولات و تۆرکیە ی هە لای
 مەنەن . شیعرەکا بابا تاهیری بە شیوہ و "
 پەهلەویات " ئارۆیچ زوان دەر و پیراو ئایین و
 یارسانین . هە ر پاسە کە بابا تاهیر ویش یۆ
 جە گۆراو ئایینی یارسانی بیە ن .

جە مەشاهیر و تەرۆ ئەدەبیات و کۆردی
 جنوبی (گۆرانی) تاومی جە شاعیرانی
 پیسە «پیشان دینوری» سەدە و چوارو
 میلادی ، «مصطفی بسارانى» جە سەدەو
 شانزە و میلادی ، محمد کندولە ای سەدەو
 هەفدەو میلادی ، خوان قوبادی جە نیمە و
 دوہ مو قەرنو هەفدەو میلادی «سەرھنگ
 الماس خان و میرزا شرف دینوری» جە نیمە
 و سەدەو هەجدەو میلادی «شیدا هورامى»
 جە ئاخرو سەدەو هەفدە تا نیمە و سەدەو
 هەجدە ی وە «محمد ولی کرماشانى» جە
 ئەوایلو سەدەو ویسو میلادی نامی بەرمى .

بەنالەو تاپری کەمەر یەک دەنگەن
 ماجی دەعوانە نە بیٹشک جەنگەن

چیقەو ژەرەژاو گالە و یاری
 هەوالو ئامای وەھاری ئاری

پلورە وارانئ وەشت تاو تاو مارۆ
 تاوی وەرەتاو کتوپر وارۆ
 تاوی هەوری سیاو، تاوو هەوری تەن
 تاوی سایەقە وەرەتاو بەتین

رێبوارو گۆشەو دەرەکا کەرا
 شیخەلو گیواو بە ئاوی تەرا

دەنگو زەنگلەو ئازەلو دەرە
 قارقارو بزا گلان گلانو وەرا

بەرگەمی پەخشەو هاناو جوا
 بالداری ئانەن تەنیا مەدوا

دریژەش هەن

...تە ماشیوہ میزویی ئەدەبیات و کۆردی جنوبی

تاریخ 27 / 10 / 82
 سایت پاوه و اورامان

ئەدەبیاتی کۆردی ئارۆی دەسکۆتو ئەدەبیاتیوی کۆن و
 لفظی ن ، کە سەد ها سالین دلی کورد زوانانە رە و اجش
 بیە ن . بنەرەت و ئی ئەدەبیاتە کۆن و قە دیمیه ئینا دلی
 شیوہ و ژبوای خەلک و کۆردی جە کۆردستانەتە کە ئادیچ
 گیلووه پی سەداو وەلی ئاماو ئیسلامی . و بەشی فرە
 گۆرە جە ئاساری ئەدەبی کۆردی بە دەلایلی جۆراوجۆر وە
 فرەتەر جە تاریخی پە جە جم و جول و کوردی جە بین
 شیە ن ئیسە نەمەنەن دە سو .

هەرچند شیوہ زوانو گۆرانی جە زوانو کوردی
 جە مناطقو گوران و هۆرامانی ژمارو
 قسەکەراو ئی شیوہ زوانە یە فرەفرە کەم
 بیەنۆ بەلام ئی شیوہ زوانە (گۆرانی)
 ساحیبو بری جە کۆنتەربین ئاساری بنەرەتی
 زوانی کۆردی بە شکلی گردین . شیوہ زوانو
 گۆرانی زوانی رەسمی دەبارو ئەمیرنشینە

خۆرۆز

وېرەگانە و پرۆ ھەژدە و مارس و دوھە زار و پەنجی، سەرو بانگە وازو ئەنجمەنو ھۆورامانی جەمئو جە ھۆورامانی نیشتە جی شارو یۆتۆبۆری سویدی جە سالۆنیوئە جەمئ بیئی و نۆورۆشا جەژنە گرتە.

سەرەتاوہ سیامەند ھۆورامی چەنی وەش ئاما واتە بە مێمانا، سەرو نۆورۆزی قسەو باسیۆش کەرد و شیعریۆەچش پا بۆنۆ واناوہ.

شۆنیەرە شەکیبا بەھمەنی کناچی جوانە و دەنگ وەشە گۆرانییۆەش پێشکەشەو مێمانا کەردە.

دەنگو وەشو ھۆنەرمەندا (**تەھا خەسرەوی**) و (**فەرزین خەسرەوی**) ھامپا چەنی زەرپو ھۆنەرمەندی جوانی (**پریار نەجمەدین رەشید**) ی پرۆونەق بەخشی ئی جەژنی بیئی.

ئی جەژنی بە گۆرانیی و ھۆرپراک تا دیرپۆوۆ درېژەش بی و سەرەنجام بە وەشی و وەش مەنیوۆ کۆتاییش پەنە ئاما.

سەرچەمە و

www.hawraman.info

نامە و دۆسا گۆقارو

هۆججەت نامە

نۆتتە

موخەمەد رەشید نەمینی

گۆقارو هۆججەت نامە یانگى شانزى هۆججەت نامە و
هۆججەت نامەكان و هەقا بەدەل و بە گيان
كۆمەكەش كەرمى.

شار و پاهى

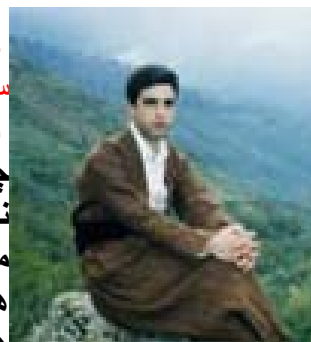
كاك موسنج قادرى، وەشعائى
وېش ماچۆ بە گۆقارۆ هۆججەت نامە
و پېشنيار كەرۆ كە چن دانە
مەئبەندىيە پەى پەخش و
گۆقارۆ هۆججەت نامە، دروست كرىۆ،
چونكە گردو خەنگو هۆججەت نامە خاوەن و تۆرەو
ئىنتەرنېتى نىا.

هەرياسە كاك موسنج باسو ئانەيشە كەردەن، كە
ئىرانەنە، مەتاوا بە ئازادى سود جە سەتەلايت و
ترافىكو ئىنتەرنېتى وەرگىرا، چونكە دەولەت
پامادەو.

بە گرد كەمو كورپو، گۆقارو هۆججەت نامە، هەنگامپو
كەورينە پەى خزمەتو زمانو هۆججەت نامە.

شارو كرماشانى

كاك نىزام
سولەيمانى
منىچ دەس وەشيتا
چەنە كەرۆ ، سالە
نۆتا نەورۆز
موبارەكەبۆ،
هيوادارەنا كە گۆقارو
هۆججەت نامە دريژەش

بۆ و دما رۆنە دەولەمەندتەر بۆ.

Ane govarekem kerdo. Fre xasa u
destet wese ba u herdem serkewtu
bi.

Brat/Rizgar

سوید

خاتوپرشنگ

Pirozbayitan le ekem bo ledayikbuni
Govari Hawraman. Zor Govareki rekupeke,
destan u meshik u birtan xoshbet. Min zor
le Hewrami tenagem, belam her
eyxwenmewe, betaybeti honrawekan. Her
honraweyeki awazeki taybeti Xwawendi
ebexshet be gwe. Dimenekani, Ahura w
helperkekani zor dilrfenin, mrov ebate
cihaneki pak u xaweni Srushtewe. Lewe
echet Yezdani Mezin, yan Ahura Mezday
Mezin xoy lew shweneda bizhi. Ebe
Zerdeshti Piroz kati xoy lew shweneda
zhyabet, boye Ahurakani ewnde jwan u
zhyanbexshin. Ebwaye A. M. bashtir
agadari bikirdaye le dagirkeran u poxlyan!

Her bizhin u serkewtu bin le kari
rozhnamewani u nusinda.

Rez u slawim
Pirshing

HAWRAMAN

ماڻھو چاپڪر دہيوق نى گؤقار ديه پاريزريان

Copyright Hawraman All rights reserved

To read Hawraman on internet please visit www.hawraman.com

Or

www.hawramannet.tk

Mobile:0046-73 9 500 736